

هدف‌های پرورشی نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران

قسمت اول

دفتر مشاوره و تحقیق

آموزش و پرورش هر کشوری براساس نیازها، آرمانها و فرهنگ آن کشور، دوره‌ها و مراحل را طراحی و با تعیین محتوا و فعالیت‌های ویژه‌ای، تلاش می‌کند به اهداف خویش نایل گردد. نظام آموزش و پرورش کشور ما نیز به لحاظ کلی از این قاعده مستثنی نیست، لکن یکی از ضعف‌های اساسی در نظام آموزش و پرورش ایران نداشتن مجموعه‌ای نظام‌دار از اهداف است. از هنگامی که نظام جدید آموزش و پرورش در ایران برقرار شده است هیچگاه به وضوح مشخص نبوده که هدف از اجرای دوره‌های مختلف آموزش چیست و هر دوره، دانش آموز را به چه مقصد یا مقاصدی هدایت کرده و در نهایت چه مطلوبی را دنبال می‌کند. بدین لحاظ نوعی گسیختگی تربیتی و آموزشی بر مقاطع و حتی پایه‌های تحصیلی دانش آموزان حکم فرماست. بدین ترتیب وقتی که دانش آموز، پایه یا مقطع مفروضی را آغاز می‌کند، هیچگاه رفتارهای ورودی معینی به شکل تعریف و تحدید شده وجود نداشته است که معلم براساس آنها بتواند انتظارات خود را از دانش آموز جدیدالورود و براساس آن فعالیت‌های آتی خود را مشخص نماید. این ضعف هر چند که در تمامی فعالیت‌های مدرسی وجود دارد، لکن در زمینه تربیتی و پرورشی به وضوح و با عمقی وسیع و اساسی به چشم می‌خورد. رفع این نقیصه جز از طریق تدوین اهدافی نظام‌دار و مبتنی بر ویژگی‌های روانشناختی کودک و نوجوان و در راستای اهداف آرمانی نظام تعلیم و تربیت کشور امکان‌پذیر نیست. مجموعه حاضر بیش نویسی است بر اهداف مقاطع آموزش و پرورش کشور جمهوری اسلامی ایران، با تاکید اساسی بر اهداف پرورشی.

• شیوه‌های وصول به اهداف

تدوین اهداف به خودی خود، نمی‌تواند اصلاح‌کننده نظام آموزش و پرورش کشور باشد بلکه تعیین اهداف مقدمه‌ای است برای طراحی نظامی از فعالیت‌ها که بتواند وصول به اهداف

* تدوین اهداف به خودی خود، نمی‌تواند اصلاح‌کننده نظام آموزش و پرورش کشور باشد بلکه تعیین اهداف مقدمه‌ای است برای طراحی نظامی از فعالیت‌ها که بتواند وصول به اهداف تعیین شده را ممکن سازد.

* ویژگی اساسی اهداف کلی مقاطع در این است که هر بند از اهداف آرمانی، به یک یا چند هدف در هر مقطع تقسیم شده است، به گونه‌ای که اهداف مندرج در ذیل مقاطع نسبت به یکدیگر جنبه مکمل دارد، و این اهداف در نهایت در جهت وصول به هدف آرمانی منشعب شده از آن، سیر می‌کند.

تعیین شده را ممکن سازد. طراحی نظامی از فعالیتهای، مستلزم دگرگونی در ساختار تشکیلاتی و عملیاتی آموزش و پرورش کشور است، وصول به ساختار مطلوب، مستلزم یک فعالیت مستمر و لاینقطع در بخشی از وزارت آموزش و پرورش است که بتواند در زمانی نامحدود، برنامه‌ها و فعالیتهای را طراحی و از طریق اجرای آزمایشی و اصلاح مستمر و مکرر آنها، پایه‌های یک نظام آموزش و پرورش مطلوب را بی‌ریزی کرده و گام به گام تا آخرین پایه‌های تحصیلی پیش برود. درحقیقت چنین امری وجود یک شاخه معاونت تحت عنوان معاونت تغییر نظام را در آموزش و پرورش می‌طلبد.

علیرغم چنین نیاز اساسی، برای وصول نسبی به اهداف پیش‌بینی شده در این طرح می‌توان حتی المقدور از ظرفیتهای فعلی در فضای آموزش و پرورش کشور سود جست جهت دهی فعالیتهای تربیتی در سمت و سوی اهداف موجود می‌تواند تا حد ممکن به فعالیتهای پرورشی کشور جهتی معین و مشخص بدهد. استفاده از فعالیتهای فوق برنامه، استفاده مناسب از محتوای فعلی کتابهای درسی و نیز جلب همکاری سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی درسی برای تطابق هر چه بیشتر محتوای کتب با اهداف مقاطع، استفاده هر چه بیشتر از ساعات پرورشی، انشا، ادبیات فارسی، قرآن و دینی، علوم اجتماعی و غیره می‌تواند ما را به طور نسبی به اهداف مورد نظر برساند.

● چگونگی تنظیم اهداف

اهداف موجود که اهداف کلی تعلیم و تربیت در مقاطع مختلف تحصیلی است براساس اهداف کلی تعلیم و تربیت اسلامی مندرج در پیش‌نویس طرح کلیات نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران (صفحات ۴۶، ۴۷، ۴۸) تدوین شده است. اهداف کلی تعلیم و تربیت اسلامی، به عنوان اهداف آرزومانی در نظر گرفته شده و از تجزیه هر یک از این اهداف در مقاطع مختلف، اهداف کلی هر مقطع بدست آمده است. ویژگی اساسی اهداف کلی مقاطع در این است که هر بند از اهداف آرزومانی، به یک یا چند هدف در هر مقطع تقسیم شده است، به گونه‌ای که اهداف مندرج در ذیل مقاطع نسبت به یکدیگر جنبه مکمل دارد، و این اهداف در نهایت در جهت وصول به هدف آرزومانی منشعب شده از آن، سیر می‌کنند. چنان که مشخص است. اهداف کلی تعلیم و تربیت اسلامی تحت مقولات زیر مدون شده است:

- _____ الف) اهداف اعتقادی
- _____ ب) اهداف اخلاقی
- _____ ج) اهداف علمی و آموزشی
- _____ د) اهداف فرهنگی و هنری
- _____ ه) اهداف اجتماعی
- _____ و) اهداف سیاسی و نظامی
- _____ ز) اهداف اقتصادی
- _____ ح) اهداف تربیتی

براساس نظام فوق اهداف کلی مقاطع نیز تحت مقولات بالا تنظیم شده است. و برای تعیین جایگاه هر هدف، ارتباط طولی آن با مقاطع بالا و پایین و نیز هدف آرزومانی مربوطه به کمک ارقامی مشخص شده است. در کنار هر هدف یک کد سه رقمی نوشته شده است. رقم اول از سمت چپ نشانگر مقطع تحصیلی است که ابتدایی یا یک، راهنمایی یا دو دبیرستان یا سه مشخص شده است. رقم دوم، شماره مسلسل اهداف آرزومانی (اهداف کلی تعلیم و تربیت اسلامی) در مقوله مربوطه است. رقم سوم نیز شماره مسلسل اهداف در هر مقطع است. بنابراین به طور مثال هدف شماره ۳ مقوله فرهنگی هنری در مقطع ابتدایی با کد (۴-۳-۱) صفحه ۱۶ در مقطع راهنمایی با کد (۴-۳-۲) صفحه ۱۷ و در مقطع دبیرستان با کدهای (۵-۴-۳) و (۶-۴-۳) صفحه ۱۸ مشخص شده است. چنین نظامی بر کل اهداف کلی مقاطع حاکم است.

لازم به تذکر است که علیرغم این که تاکید اساسی این اهداف بر فعالیتهای تربیتی است و لکن از یک طرف فعالیتهای آموزشی که بار تربیتی داشته نیز مورد توجه بوده و در تدوین اهداف آمده است و از طرف دیگر در بندهای (۸-۳-۱) و (۷-۳-۲) و (۸-۲-۳) اهداف علمی آموزشی عبارتی آمده است که در آن تدوین اهداف صرفاً آموزشی بر عهده کارشناسان برنامه‌ریزی درسی گذاشته شده است.

الف- اهداف اعتقادی

۱- تقویت ایمان و اعتقاد به مبانی اسلامی و بسط بینش الهی براساس قرآن کریم و سنت پیامبر (ص) و ائمه معصومین (ع) با مراعات اصول ۱۲ و ۱۳ قانون اساسی در مورد پیروان مذاهب اسلامی و اقلیتهای دینی.

۲- پرورش روحیه مبارزه با کفر و شرک و نفاق و همه مظاهر آنها.

□ دانش آموز پس از پایان مقطع ابتدایی در زمینه اعتقادی

۱-۱-۱ اصول اعتقادی اسلامی را به طور اجمالی می شناسد.

۱-۱-۲ برخی از صفات ثبوتیه و سلبیه خداوند را می داند.

۱-۱-۳ با زندگی انبیاء اولوالعزم به ویژه زندگی نبی اکرم (ص) تا حدودی آشناست.

۱-۱-۴ از تاریخ صدر اسلام به طور اجمال اطلاع دارد.

۱-۱-۵ برخی آیات دعائی در قرآن را از حفظ می خواند.

۱-۱-۶ با زندگی ائمه اطهار (ع) و حضرت زهرا (س) تا حدودی آشناست.

۱-۱-۷ به شخصیتهای دینی احترام می گذارد.

۱-۱-۸ به شنیدن وقایع تاریخی صدر اسلام اظهار علاقه می کند.

۱-۱-۹ زمانها و مکانهای مقدس و مهم در میان مردم ایران را می شناسد.

۱-۱-۱۰ معنای شهید را می داند و برای شهید احترام قائل است.

۱-۱-۱۱ با پوشش اسلامی آشناست و آن را رعایت می کند.

۱-۱-۱۲ قرآن را از رومی خواند.

۱-۱-۱۳ سران کفار و مشرکین صدر اسلام را می شناسد و با اعمال آنها نسبت به پیامبر و مسلمین آشناست.

۱-۱-۱۴ سران کفار و مشرکین معاند با اسلام را در زمان حاضر می شناسد.

□ دانش آموز پس از پایان مقطع راهنمایی در زمینه اعتقادی

۲-۱-۱ با اصول تقلید آشناست و مرجعی را برای خود انتخاب کرده است.

۲-۱-۲ پوشش اسلامی و ایرانی را دوست می دارد و از لباسهای سبک و نامتعارف بیزار است.

۲-۱-۳ با احکام مربوط به تکلیف و غسل آشناست و بدان عمل می کند.

۲-۱-۴ نسبت به چهارده معصوم (ع) محبت می ورزد و معنای زنده بودن و انتظار کشیدن امام زمان (عج) را می داند.

۲-۱-۵ ولایت فقیه را به طور اجمال می شناسد و ارتباط آن را با امامت می داند.

۲-۱-۶ فروع دین را توضیح می دهد.

۲-۱-۷ زمانها و مکانهای مقدس را می شناسد و وظیفه خود را در مقابل آنها می داند.

۲-۱-۸ نسبت به حفظ آیات و احادیث اسلامی علاقه مند

است و در این راه کوشش می کند.

۲-۱-۹ ایمان، کفر، شرک و نفاق را می شناسد.

۲-۱-۱۰ نسبت به مومنین دوستی و محبت احساس می کند و نسبت به کفار و مشرکین و منافقین احساس بیزارگی می کند.

۲-۱-۱۱ با برخی از شیوه های دشمنی با اسلام در زمان حاضر آشنا می شود.

۲-۱-۱۲ برخی از جنگهای صدر اسلام را می داند و شهدای آن جنگها را با احترام یاد می کند.

□ دانش آموز پس از پایان مقطع دبیرستان در زمینه اعتقادی

۳-۱-۱ اصول اعتقادی را به طور استدلالی می داند و می تواند در این زمینه با موفقیت استدلال کند.

۳-۱-۲ نقش دین را در زندگی می شناسد و تفاوت انسان متدین را با انسان غیر متدین توضیح می دهد.

۳-۱-۳ در کارها با اتکا به خداوند و با استواری و اعتماد به نفس عمل می کند.

۳-۱-۴ با دعا آشناست و برخی از اوقات خود را به راز و نیاز اختصاص می دهد.

۳-۱-۵ منابع فقه را می شناسد و نحوه استفاده از رساله عملیه را کاملاً می داند.

۳-۱-۶ معنای لاحیا فی الدین را در زندگی خود محقق می دارد.

۳-۱-۷ به زبان عربی به عنوان زبان دینی خود علاقه مند است و تلاش می کند آن را بیاموزد.

۳-۱-۸ مرگ را سرنوشت محتوم آدمی می داند و برای زندگی و مرگ به طور توأم برنامه ریزی می کند.

۳-۱-۹ پدر و مادر خود را به عنوان یک مطلوب الهی دوست می دارد و به آنان احترام می گذارد.

۳-۱-۱۰ حضور در مسجد را یک وظیفه می داند.

۳-۱-۱۱ نا آنجا که ممکن است قرآن تلاوت می کند و با برخی از اطلاعات مفاهیم و تفاسیر آیات قرآن آشناست.

۳-۱-۱۲ زندگی خود را مطابق با رضای الهی سامان می دهد و در راه مبارزه با کفار و مشرکین و منافقین تا پای جان ابراز آمادگی می کند.

ادامه دارد